Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIII. Cena lista is $6.00 Entered as second-class matter January 26, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., pondeljek, 29. decembra (Dec. 29), 1930 Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 305

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

KRIZA ŠE VEDNO NARAŠČA V TOLEDU

Avtomobilska industrija, od katere je odvisno prebivalstvo, je v zastoju

Toledo, O. — (FP) — Prosperiteta morda res čaka za vogalom, toda v tem tipičnem centralnozapadnem mestu je nepoznana. Človek opazi v trgovskem in rezidenčnih distriktih polno napisov, da je to in ono poslopje na prodaj. V ekonomskem oziru je Toledo mrtvo.

Prizadeti so tudi farmarji v okolici Toleda. Tisti, ki so bili toliko srečni, da so oteli nekaj pridelkov pred sušo v prošlem poletju, so srečni, če prodajo stvari, ki so jim ostale, za nižje cene kot so znašali stroški pridelovanja. Davki na farme v tukajšnji okolici so oderuški. Le malo farmarjev je nezadolženih, večina njih pa je brez denarja. Kar bodo dobili za pridelke, bo šlo za davke.

"Imel sem stalno delo petnajst let," se je pritožil neki pisarniški delavec poročevalcu Federaliziranega tiska. "Oženil sem se. Imam družino. Kupili smo si hišo na obroke in že smo sanjali o sreči v hišici, ki je imela biti naša. Pa je prišlo, da sem izgubil delo. Hiša je šla. Vse je šlo. Sedaj nimamo nič, in dela ni."

Depresija je zadela tudi zdravnike in zobozdravnike. Večina njih se je izrazila, da so se njihovi dohodki znižali za dve tretjini. Isto trdijo trgovci in drugi, ki so odvisni od delavčevega zaslužka.

Prosperiteta je morda res blizu, toda v Toledu je še ni. Avtomobilska industrija, od katere so odvisne skoro vse druge, počiva. Počivajo tudi delavci, to je tisti, ki so se že naveličali brezplodno bloditi po ulicah in stikati za delom pred tovarnami, katerega ni.

Brezposelnost narašča, pravi Green

Nobenega znamenja ni, da se bo položaj izboljšal pred spomladjo

Washington, D. C. — (FP) — William Green, predsednik Ameriške delavske federacije, v svoji božični poslanici nagiaša, da se je število brezposelnih pomnožilo za tristo tisoč v decembru. On ceni, da je sedaj 5,300,000 brezposelnih. Svoje poročilo bazira na temelju poročil, ki so bila poslana na glavni stan federacije iz vseh večjih industrijskih krajev.

"Trpljenje radi brezposelnosti je veliko in pomoč je potrebna. Federalna, državne in mestne vlade bodo morale napeti vse sile, da preprečijo, da ne bodo revni sloji umirali vsled pomanjkanja, ker ni nobenega izgleda, da se bodo razmere izboljšale to zimo," pravi Green v svoji poslanici.

Green pravi, da se položaj v kovinski industriji ni veliko poslabšal v decembru, tembolj so prizadete stavbinske in tiskarske unije. Prve poročajo, da je več kot 50% članov brezposelnih.

Zahtevajo resignacijo unijskega uradnika

St. Louis, Mo. — Centralna strokovna in delavska unija v St. Louisu je sprejela resolucijo, v kateri zahteva, da Orin H. Shaw, član tiskarske unije, poda ostavko kot podpredsednik državne delavske federacije. Shaw je ustvaril senzacijo, ker se je izrekel proti modifikaciji sedanjega delavskega odškodninskega zakona in s tem izzval eksekutivni odbor federacije.

Legge je pojasnil skrivnost

Odkril je vzroke, ki so dovedli poljedelskega tajnika, da se je raztogotil nad sovjetsko vlado

Washington, D. C. — (FP) — A. Legge, načelnik zveznega farmskega odbora, je te dni pojasnil vzroke, ki so pripravili poljedelskega tajnika, da je obsodil sovjetske špekulacije na čikaški žitni borzi. Hyde je s svojo kritiko dvignil mnogo prahu in njegove trditve o boljševiški zaroti je moral pobijati celo predsednik žitne borze in s tem osmešil poljedelskega tajnika.

Sedaj je prišlo na dan, da so se baš v istem času vršila pogajanja med ameriško in italijansko vlado glede prodaje sto milijonov bušljev pšenice. Ko je bila kupčija že skoro sklenjena, je Mussolini prejel ponudbo od sovjetske vlade, da je pripravljena prodati pšenico po nižji ceni. Legge je insistiral pri svoji višji ceni, nakar je italijanska vlada kupila pšenico od sovjetske vlade.

To je bil vzrok, da je Hyde prišel na dan z obsojanjem sovjetov. Pričakoval je, da bo kupčija z Italijo stabilizirala cene pšenici v Ameriki, kar se pa ni zgodilo, ker je bila cena ameriški pšenici sedem centov višja pri bušlju in je Italija radi tega sklenila kupčijo s sovjeti.

Predsednik federacije zahteva odpoklic milice

Pijani vojaki nadlegujejo ženske in žaljivo slavkarje

Danville, Va. — (FP) — J. Fred Cherry, predsednik državne delavske federacije, je naslovil apel na governerja Pollarda, v katerem zahteva, da odpokliče državno milico iz stavkovnega okrožja. Cherry obtožuje vojake nasilstev in provokacij in protestira proti izjavi poveljnika milice S. G. Wallerja, ki je dejal, da bi se tekstilni delavci vrnili na delo, če bi jim bila zajamčena protekcija v slučaju, da bi bilo vojaštvo odpoklicano.

Governer Pollard je odgovoril, da so vojaške čete v Danvillu potrebne za vzdrževanje miru in reda, toda ne strinja se z Wallerjevo izjavo.

Pred kratkim je prišlo do spopada med šerifovimi deputiji in vojaki. Deputiji so skušali izgnati pijane vojake iz neke restavracije, nakar je sledila bitka, iz katere je neki deputij odnesel razbit nos.

Ljudje protestirajo proti miličnikom, ker nadlegujejo ženske. Opojnih pijač je v Danvillu v izobilici in pijani miličniki so navaden pojav.

Izredno zasedanje kongresa

Washington, D. C. — Senator Borah je dejal, da je potrebno izredno zasedanje kongresa za rešitev predlog o odpomoči farmarjem in brezposelnim. Njegova izjava je bila sprejeta za namigaj, da bodo progresivni senatorji, ko se snidejo po praznikih v Washingtonu, zahtevali izredno zasedanje po 4. marcu, kar bi predsednik Hoover rad preprečil.

Padec poljskih pridelkov

Washington, D. C. — Farmarji bodo v tem letu prejeli $2,400,000,000 manj za poljske pridelke kot v prejšnjem letu. Tako naznanja zvezni poljedelski department. Akoprav je bila letina radi suše slaba, so cene pšenici in drugemu žitu padle za več odstotkov.

V obrambo delavske radiopostaje

New York. — Ameriška unija za civilne svoboščine se je pridružila boju za ohranitev WED, delavske in socialistične radiopostaje, kateri je zvezna radiokomisija zagrozila, da ji odvzame licenco.

SOVJETI IGNORIRALI JAPONSKI PROTEST

Banka v Vladivostoku ne bo odprta. — Stalin stopil v sovjetsko vlado

Moskva, 27. dec. — Sovjetska vlada je ignorirala protest japonske vlade glede japonske banke v Vladivostoku, katero so sovjeti zaprli pred par tedni. Finančni komisariat pravi, da je banka nepostavno špekulirala z ruskimi rublji do vsote 35 milijonov in naredila okrog poldrugi milijon rubljev dobička na škodo sovjetske valute.

Josef Stalin je stopil v sovjetsko vlado. Prevzel je važno mesto v svetu dela in obrambe. Ta svet je ena od treh grup, ki povezane med seboj vladajo sovjetsko Rusijo; ostali dve grupi sta centralni odbor komunistične stranke in državna načrtna komisija. Stalin je zdaj vodilna sila v vseh treh grupah.

Velike sleparije s ponarejenimi delnicami

Panika na borzah, ko se je pojavilo na kupe fino ponarejenih delnic Fox Film kompanije

Chicago. — Zadnji petek je zavladala velika panika na čikaški in newyorški borzi ter med borznimi špekulanti v vseh večjih ameriških mestih, ko je prišlo na dan, da je na delniškem trgu na kupe ponarejenih delniških certifikatov Fox Film kompanije. Kako velike vsote denarja predstavljajo ti certifikati in koliko brokerjev ter investorjev je bilo ociganjenih, ne ve še nihče, domneva pa se, da je vsota zelo visoka. Zdaj preiskujejo. Certifikati so tako fino ponarejeni, da jih more le ekspert prve vrste ločiti od pravih. Do zdaj so izsledili 2900 ponarejenih delnic v vrednosti $89,000. Policija sluti, da je na delu večja grupa zelo izurjenih švidlerjev.

Sedemnajst duhovnov osleparjenih z delnicami

New York. — Sedemnajst duhovnov na vzhodu in srednjem zapadu, ki so kupili delnice Automotive Royalties korporacije s sedežem v New Yorku, se je te dni obrisalo za svoje lepe tisočake. Korporacija je zaprla vrata in njen predsednik Clark W. Parker ter njegov sin Wyman Parker sta bila aretirana na obtožbo, da sta zlorabljala pošto v sleparske namene. Parker je cerkveni steber, ki je pred par leti organiziral družbo in prodal za $1,250,000 delnic, katere je prodajal večinoma dušnim pastirjem. Med potegnjenci je največ luteranskih pastorjev, a tudi katoliški župniki, ki špekulirajo, so šli na lim. Med temi je "father" Anthony Schaeffer v Clay Centerju, Kans., ki je vložil v Parkerjevo podjetje $17,000 cerkvenega denarja z dovoljenjem svojega cerkvenega odbora.

Iz tropične dežele izvažajo led

New York. — Narobe svet! Iz tropične Mehike izvažajo led v mrzli New York. Newyorška družba je pravkar začela proizvajati led v svoji novi tovarni v Tampicu iz plina ogljikove kisline, ki se nahaja v oljnih vrelcih. Plin stisnejo s tlakom tisoč funtov na kvadratni palec in izdelajo dnevno 40,000 funtov leda, ki ga vozijo v Združene države.

Naselbina iz kamnene dobe najdena

London, 27. dec. — Eno najpopolnejših naselišč iz kamene dobe v Angliji je bilo odkrito te dni pri Ryeju v Sussexu. Med ostanki so našli cele kupe kamnitega orodja, lončevine, okraskov iz kosti, ogija in nekaj človeških kosti.

Norris ima nov amendment

Vodja progresivcev naznanil, da gre v boj za odpravo predsedniških elektorjev

Washington, D. C. — Senator Norris iz Nebraske, vodja progresivcev v kongresu, je v petek naznanil, da v prihodnjem zasedanju kongresa predloži nov amendment za spremembo zvezne ustave. Amendment bo naperjen proti staremu sistemu elektorskih, to je indirektnih volitev predsednika ameriške republike. Njegov načrt je, da se elektoralni kolegij odpravi in ljudstvo naj voli predsednika direktno. Amendment bo tudi določal, da se odpravi sedanji aparat strank in da lahko kandidira posameznik neodvisno in brez vsake stranke, kar je danes nemogoče.

Norris je naznanil svojo reformo, ko je odgovoril Johnu Deweyu, profesorju filozofije na Columbia univerzi in predsedniku Lige za neodvisno politično akcijo, ki je povabil Norrisa, naj pretrga vse vezi z republikansko stranko v letu 1932. Norris se je zahvalil Deweyu za sugestijo, toda sprejeti je ne more, ker ne more biti kandidat. Dandanes — je rekel — je kandidatu sploh nemogoče računati na zmago, če nima za seboj močnega političnega aparata. Prej je treba spremeniti ustavo.

Dalje je Norris rekel, da je trust električne že izbral svoja dva kandidata za prihodnje volitve. Hoover je kandidat republikanske stranke in Owen D. Young je kandidat demokratske stranke. Trust je torej siguren svoje zmage, pa naj bo izvoljen prvi ali drugi.

Železnice znižujejo voznino

Milwaukee, Wis. — Železniška družba Chicago, Milwaukee, St. Paul & Pacific je naznanila, da z novim letom uvede v svojih potniških vlakih tretji razred, v katerem bo voznina dva centa na miljo. Tretji razred bodo sedanji navadni vagoni (day coaches), dočim bodo posebni vagoni za drugi ali turistični razred, ki bo nekoliko dražji. Brez malega vse večje družbe, ki imajo linije na zapadu in severozapadu, uvajajo evropski sistem razredov in znižujejo voznino z namenom, da bodo lažje tekmovale z avtobusi.

Še en diktator v Evropi

Monte Carlo, 27. dec. — Knez Louis, vladar male državice Monaco, ki obsega Monte Carlo z okolico, je včeraj suspendiral ustavo, razpustil zbornico in oklical diktaturo. Da prepreči eventualne izgrede, je knez mobiliziral vso svojo armado, ki šteje sto mož in štiri kanone. Kakor poročajo, je knez storil ta korak po nasvetu Francije. Francija ima nekak protektorat nad Monacom.

Odbor odklonil pomilostitev

Boise, Idaho. — Harry Orchardu, ki je priznal, da je umoril governerja Steunenberga je bil odklonjen apel za pomilostitev s strani državnega pomilostitvenega odbora. Umor je vzbujal precej pozornosti v ameriški javnosti, ker so ga oblasti hotele naprtiti pokojnemu Bill Haywoodu, ki je bil takrat aktiven v organizaciji IWW. Omrežlenje se ni posrečilo, ker je Orchard par mesecev pozneje priznal, da je on umoril governerja.

Petnajst milijonov let stara drevesa ohranjena v kamnu!

Ottawa, Ont. — Kanadski in ameriški znanstveniki, ki so preiskali nedavno odkrita debla in veje dreves v peščencu v Alberti, sklepajo, da so drevesa ležala zakopana v kamen najmanj 15 milijonov let. Drevesa so tropične vrste, katerih najbližnji sorodnik raste danes na vročih otokih v Pacifiku. Na čudovito dobro ohranjenem listju se nahajajo tudi neznane žuželke.

SLAB ODZIV NA APEL ZA POMOČ BREZPOSELNIM

Kampanja bo najbrž končala s fiaskom

Chicago. — (FP) — Kampanja, da se zbere sklad pet milijonov dolarjev v pomoč žrtvam brezposelnosti ni prinesla tistega uspeha, kot so ga nekateri pričakovali in se bo najbrže izjalovila.

V mnogih slučajih so delodajalci obdavčili zaposlene delavce, toda vzlic temu je bila v pet tednih kampanje nabrana komaj polovica določenega fonda.

Philip R. Clarke, predsednik Central Trust Co. in načelnik kampanjskega komiteja, pošilja apele na ljudstvo, naj priskoči na pomoč, toda odziv je nepovoljen.

Sentiment med delavci, da morajo oni nositi breme brezposelnosti namesto delodajalcev, je pripisovati, da prostovoljni prispevki počasi prihajajo.

Krojaška unija izvojevala bitko

Kanadsko vrhovno sodišče izreklo odlok v prilog uniji

New York. — (FP) — Amalgamated Clothing Workers unija je izvojevala važno bitko na kanadskem vrhovnem sodišču, kot se glasi poročilo, ki je dospelo na glavni stan unije. Odlok je važen radi tega, ker protektira unije pred odškodninskimi tožbami v slučaju stavke.

L. 1926 so tri oblačilne firme v Montrealu izposlovale injunkcijo proti Amalgamated in vložile odškodninsko tožbo proti uniji v vsoti $38,000. Višje sodišče je potem razveljavilo injunkcijo in odločilo, da unija ne more biti tožena. Tovarnarji so potem vložili priziv na apelatno sodišče, ki je spet odobrilo injunkcijo proti uniji in odločilo, da so upravičeni do odškodnine radi škode, ki so jo utrpeli radi štrajka. Sedaj je vrhovno sodišče izreklo odlok v prilog uniji in s tem je dolgoletni sodnijski proces, ki je stal organizirane krojače velike vsote denarja, končan.

Mehiški nadškof vidi veliko ameriško nevarnost

Mexico City, 27. dec. — Nadškof Pascual Diaz je izdal božični pastirski list, v katerem svari katoličane v Mehiki, da je protestantovska propaganda iz Združenih držav vsak dan večja in da preti nevarnost, da ameriški protestantje okupirajo Mehiko najprej versko in potem še politično.

Stavkarji izpuščeni iz ječe

Marion, N. C. — Governer je za božič pomilostil šest delavcev, ki so bili obsojeni na šest mesecev zapora vsak na obtožbo, da so v prošli stavki v Marionu hujskali stavkarje na upor proti oblastem. Zanje se je zavzela Unija za ameriške civilne svoboščine ter državna delavska federacija.

Čikaške božične bombe

Chicago. — V noči od petka na soboto sta bili dve bombni eksploziji na severni strani mesta. Prva je porušila kitajsko restavracijo in druga tovarno, ki je last Carson, Pirie Scott & Co. Tri osebe so bile lahko ranjene pri drugi razstrelbi.

Sinček ubil očeta z božičnim darilom — puško

Belen, Miss. — H. L. Hall je svojemu dvanajstletnemu sinu kupil puško za božično darilo. Drugi dan po božiču je sinček nabil puško in jo sprožil v glavo svojega očeta, ki je obležal mrtev.

Nadaljnih 18 bank zaprlo vrata

Peta banka v Garyju skrahirala. Večina drugih je na jugu

Gary, Ind. — Dve banki — People's State bank in Glen Park State Bank — sta v petek zaprli vrata. Vloge v obeh zavodih znašajo okrog pol milijona dolarjev. Tri druge garyjske banke so propadle v zadnjih mesecih. Vzrok, kakor brez malega v vseh drugih slučajih, je "zmrznjena gotovina".

Chicago. — Nadaljnje banke, ki so 26. decembra voščile svojim vlagateljem "srečno novo leto" in zaprle vrata, so: deset v Mississippiju, tri v Kansasu in po ena v Tennesseeju, Virginiji in Georgiji.

Delavske zakonodajstve v Indiani

Državna delavska federacija urgira odpravo "yellow dog" pogodb

Indianapolis, Ind. — (FP) — Državna delavska federacija je izdelala predlogo, ki bo predložena legislaturi, ko se snide na zasedanju, da se odpravijo "yellow dog" pogodbe. Voditelji organiziranega delavstva se nadejajo, da bo predloga sprejeta. Nadalje zahtevajo, da člani državne zbornice podvzemajo korake, da se omeji uporabljanje injunkcij proti delavcem v industrijskih sporih.

Druge delavske predloge uključujejo zahteve za modifikacijo sedanjega delavskega odškodninskega zakona in sprejetja predloga za starostno pokojnino.

Farmska federacija v Indiani je predložila predlogo, da se zviša davke na dohodke ter dokazuje, da sedanji sistem obdavčenja je krivičen za male hišne posestnike in farmarje, ker morajo ti nositi davčna bremena namesto tovarnarjev in velikih posestnikov.

Dvanajst stavkarjev aretiranih

Philadelphia, Pa. — Dvanajst čevljarskih delavcev je bilo aretiranih na obtožbo, da so kršili injunkcijo proti piketiranju Finkelstein Shoe tovarne. Proti petim delavcem je bilo uvedeno postopanje za deportacijo, ker niso ameriški državljani.

Webster Powell, tajnik podružnice Unije za ameriške civilne svoboščine, je izjavil, da se je piketiranje vršilo mirno, dokler ni policija navalila na stavkarje ter tako provocirala izgrede, v katerih je bilo več delavcev ranjenih.

Nagaličarska federacija urgira potdnevnik

Philadelphia, Pa. — Eksekutivni odbor Hosiery Workers federacije se je na svoji konferenci, ki se je te dni vršila v tem mestu, izjavil za kampanjo, da se uveljavi osemurnik in pet dni dela v tednu v nogavičarski industriji. Nadalje so se izrekli za odpravo ponočnega dela za ženske in otroke, ki so uposleni v tej industriji.

Rebelni španski vodja odšel v Belgijo

London, 27. dec. — Ramon Franco, znani španski letalec, ki je vodil revolto v zraku proti španskemu kralju in potem pobegnil s šestimi aeroplani na Portugalsko, je dobil dovoljenje od portugalske vlade, da lahko zapusti deželo. Franco je včeraj odpotoval s svojimi tovariši begunci v Belgijo.

Cerkveni blagajnik pohrustal cerkveni denar

Superior, Wis. — Leonard O. Tezlaff, blagajnik tukajšnje Kristusove evangeljske luteranske cerkve, je bil 26. t. m. aretiran na obtožbo, da je poneveril $1500 cerkvenega denarja.

RAZGALJENE MAHINACIJE PROTI SOVJETOM

Hoover je sodeloval s kontrarevolucionarji v poskusu za strmoglavljenje boljševikov

Washington, D. C. — (FP) — Ko se je vršila v senatu debata glede odpomoči od suše prizadetim farmarjem in brezposelnim, je senator McKellar posvaril svoje kolege, naj se ne podajo pritisku, da bi Hoover upravljal in razpolagal po svoji volji s fondom, določenim v ta namen. McKellar je prikliical v spomin senatorjem Hooverjevo poročilo predsedniku Wilsonu glede fonda v vsoti $100,000,000, ki je bil odobren za pomoč za lakoto trpečemu prebivalstvu v vzhodni Evropi. Hoover ni nikdar podal točnega poročila, v kakšne svrhe je bila ta ogromna vsota porabljena. Omenjena je le pomoč Rusom in to v času, ko so zavezniške države v Evropi napele vse sile, da strmoglavijo sovjetsko vlado.

Kontrarevolucionarni general Judenič je takrat pripravljal ofenzivo proti sovjetom. V tem so ga podpirali zavezniki. Hooverjevo poročilo izkazuje, da je bilo v tistem času poslano 22,472 ton živil "vladi severnozapadne Rusije", kjer se je nahajala Judeničeva monarhistična armada in se pripravljala na napad, da zavzame Petrograd. Nadalje je omenjeno 45,289 ton živil, ki so bila poslana v južno Rusijo, kjer je drugi kontrarevolucionarni general Denikin zbiral svoje militaristične sile, da napade boljševike od nasprotne strani. Poleg tega poročilo omenja $4,600,000, ki so bili poslani "Armencem".

O tem naščevanju stradajočih Rusov je bila potem, ko se je načrt zaveznikov, da zlomijo boljševike, ponesrečil, podana zanimiva izjava pred kongresnim komitejem. Zaslišan je bil armadni častnik Martin, ki je predložil dokumente, da je on izročil Judeniču veliko zalogo živil. Pokazal je tudi kolajno, s katero ga je Judenič odlikoval in pismo, v katerem se mu je Judenič zahvaljeval za pomoč. Zaslišan je bil potem tudi Hoover, ki je izjavil, da je on instrural Martina, naj izroči živila "vladi severne Rusije, ki naj jih porabi za civilno prebivalstvo". Pozneje je bilo dokazano, da so bila živila porabljena za Judeničevo armado.

Judenič ni uspel, njegova armada je bila poražena in invazija v Petrograd se je izjalovila. Rdeča armada je bila zmagovita in Judenič se je moral v veliki zmešnjavi umakniti v Estonija. Tako je žalostno končal poskus za strmoglavljenje sovjetske vlade.

Letalska družba išče stavkokaze

Paterson, N. J. — Strojniki, ki so zastavkali pri Wright Aeronautical Co. so podvojili svoje aktivnosti, ko se je razširila govorica, da namerava kompanija importirati večje število stavkokazov. Povečali so število piketov okrog tovarne, da preprečijo vstop stavkokazom, ki jih družba išče v New Yorku in nekaterih drugih mestih.

Predsednik letalske kompanije Guy W. Vaughn je odpotoval v Buffalu in se ne more pogajati z arbitražnim komitejem, ki ga je imenoval župan, da izravna nesoglasja med stavkarji in družbo. Tako je bilo povedano članom komiteja, ki so se oglasili v uradu letalske kompanije.

Pšenica padla na 62 centov

Chicago. — Cena pšenici je zadnje dni padla na 62 in tri četrtine centa bušelj na čikaški žitni borzi. Tako nizke cene že ni imela pšenica od leta 1896.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9,00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju, na primer (Nov. 30-30), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Hahahahaha!

Čikaški listi, ki so navadno dobro informirani, pišejo, da bo prohibicija stoprocentno, strogo, brezobzirno in absolutno izvajana na starega leta večer prihodnjo sredo. Tako je baje rekel — in zakaj bi ne rekel tega? — Arthur Hamilton, administrator prohibicije v čikaškem distriktu.

Absolutno! Morda! Yes?

Kljub temu bodimo židane volje in povejmo na glas kaj mislimo: Hahahahaha! — —

Kaj dela narod?

Alba, španski minister za zunanje zadeve, se je pred nekaj dnevi izrazil o španski revoluciji in španskem narodu takole:

"Te naše revolucije so silno dolgočasne. Velika masa našega ljudstva se zanima le za kmetovanje in kmetje se ne zanimajo za politiko in še manj za revolucijo. Dajte našemu kmetu gitaro, kruha, olja in 40 centavov na dan, pa bo bolj srečen kot vi ali jaz."

Minister je nekaj izpustil. Dajte španskemu kmetu gitaro, kruha, olja, 40 centavov in škapulir, ki ga zasigura, da so mu odpuščeni sproti vsi grehi in da ga po smrti čaka v raju gitara, kruh in olje vso večnost, pa bo srečen in zadovoljen v svojem gnoju! To mu je cerkev zabila v glavo. Minister Alba je na vso žalost povedal brutalno resnico.

Ta resnica velja za kmetsko maso še marsikje drugje. Malo spremenjena se prilega tudi ameriškim razmeram:

Vsa ta naša politika je silno dolgočasna. Velika masa našega ljudstva se zanima samo za business in brzo obogatenje. Delavec in farmar se ne zanimata za politična in socialna vprašanja in še manj za revolucijo. Dajte ameriškemu delavcu in farmarju saksofon, "hot dog", galono gasolina ali kvort piva in $40 na teden, pa bosta srečnejša kot vi ali jaz!

Španska revolucija pojde preko kmeta in doseže svoj cilj. O tem ni dvoma. Ameriški delavec in farmar lahko izvršita revolucijo vsake dve leti pri volitvah. To tudi storita — kakor hitro bosta toliko izobražena, da spoznata, da jima gre nekaj več kot saksofon, "hot dog", galona gasolina, kvort piva in baseball ticket. Do tega časa je treba potrpeti in — izobraževati.

Edison pravi, da največje iznajdbe, ki pridejo v bodočnosti, bodo na polju medicine in iznajditelji bodo kemiki in biologi. Danes je še preveč bolezni na svetu in te ovirajo napredek.

To je resnica. Prave civilizacije ne more biti toliko časa, dokler so nalezljive in razne organične bolezni na svetu, predvsem rak in jetika. Strašna rana so tudi venerične ali spolne bolezni, ki so navadno skrite in o katerih se ne sme poljudno razpravljati v javnosti, ker so grde in tudi spolovila so grda reč po visokih moralnih načelih naše krščansko-kapitalistične civilizacije. O tem se mora molčati, da ne bo greha in pohujšanja!

Zdrava in dobra človeška družba pride šele z zdravim človeštvom. Največje revolucije, ki so pogoj novi civilizaciji, so bile in bodo v laboratorijih!

Pred kratkim so bile v nekaterih slovenskih listih v Ameriki zelo laskave zahvale za povabilo k neki kraljevski slavnosti v Washingtonu. V teh zahvalah je vse priznanje, da se prejemniki čutijo zelo počaščene z dotičnimi povabili. Tako morejo čutiti in zahvaljevati se le podaniki . . .

Nevednost je mati praznovernosti. Kadar je v starih časih bliskil meteor na nebu, so rekli, da se je "zvezda utrnila" in nekdo je umrl. Če je bil velik meteor, ki je naredil velik blisk, so se "nebesa odprla" in ta "prikazen" je naznanila, da je treba postaviti novo romarsko cerkev.

V Idahu, kjer so na "sveti večer" videli izredno velik meteor, ne bodo zidali nove cerkve radi tega. Praznoverja so še ne manjka, ampak med ljudmi je vedno več ljudi, ki vedo vzroke takih "prikazni". Danes so "zvezde", ki vodijo tri modre kralje, nemogoče. Potres še vedno odpira grobove, toda nihče ne vstane več od mrtvih.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

Parada razkolniške kulture

Cleveland, Ohio.—Frank Plut, desna roka enakopravnega Vatrota in veščak v podpisih na razkolniške tožbe in dopise, ki jih sam ne spiše, **sprašuje svojo nemirno vest** v dopisu pod naslovom "Pojasnila, odgovori in vprašanja." Isti dopis je zagledal beli dan tudi v "Ameriški Domovini" in "Enakopravnosti;" slednji je dnevnik, kateri več ne "zastopa interesov slovenskih delavcev v Ameriki," kajti to geslo so iztrebili kot "plevel" —bi rekel Plut—da tako pokažejo lepo lice republikanskemu vodji 23. warde in njegovemu političnemu šefu—Maschkeju.

Kadar bo Plut res pojasnil prave motive razkola, tedaj bo tudi sam priznal, da se je poslužil taktike ptiča noja, kateri vtakne glavo v pesek kadar preti nevarnost, misleč si revež, da je s tem nevarnost pri kraju. Kam je on glavo vtaknil, je javna tajnost, vendar mislil si je, vpil bom, da pravil ni, pa je nevarnost odstranjena. Zmotil se je on in njegov vodja; pokazal je le svoje velike razkolniške sposobnosti mesto potrebne razsodnosti.

Originalni "Zarji" ni treba podajati nikakih pojasnil, te prepušča razkolnikom, pač pa samo navajati dejstva. Ustanovila se je leta 1916—organizirali so jo člani soc. kluba št. 27 kot odsek kluba. L. 1920 je bila inkorporirana radi takratnih povojnih razmer, da si je klub lažje izposloval "permite" za svoje veselice in piknike. Sam sodnik je želel dognati ali so pravila veljavna ali ne, in če so držala, kot vi trdite, do l. 1922, drže še danes, ker niso bila ovržena—le spremenjena v eni točki koncem leta 1922.

Od 1920 do 1922 je lahko bila "Zarja" odsek kluba, torej je in sme biti, pa če je Plutu in učenemu neetičnemu odvetniku, ki se je toliko mučil, da lahko daje pojasnila razkolnikom v razkolniške namene kot je sam priznal na sodniji, prav ali ne! Ako slednji želi malo več pojasnila o neetičnosti, pripravljen sem mu dokazati. "Pika Poka" članek v uredniški koloni "Enakopravnosti" pojasnjuje to, kar trdim; še več pa iskanje službe ali prostora pri odvetniški firmi, katero se je hotelo prikazati kot oderuško — židovsko, ali "svoji k svojim" ironično. O tem in drugem se oglasim, ako bo treba.

Plut piše in priznava med drugim to: "Upravljati se mora (Zarja) v smislu čarterja, pravil in po postavah države Ohio." Izdal si jih nehote, Plut! Podčrtal sem besedo pravila, ker imeli smo ene in drugih ni. Edino te so merodajne; govorijo jasno in določno, da je "Zarja" odsek soc. kluba št. 27 v Clevelandu. Na vaši strani ste imeli tudi odvetnika Kushlana, tistega, ki je hotel pokazati, da izredna konferenca ni bila legalna, dasiravno se jo je oglaševalo v listih in so se poslale ven potrebne "proxy" kot predpisujejo zakoni.

Kaj ste pa vi storili z razkolniško sejo? Na sodniji ste LAGALI, da ste dali v list notico za sejo dne 11. junija 1930, kar boste dokazali sodniku potom lista. TO POKAŽITE, CITIRAJTE, pa vam damo ime, imovino, note, kostume, piano, vse, kar želite in ves nabrani obrambni fond! Da, predsednik Plut bi se moral ravnati in "upravljati" po pravilih, pa bi ne prišlo do tiste "kulturne" tožbe, kulturnega razkolniškega zbora, ki nima niti toliko moralnega čuta, da bi priznal klubu ono, kar je klubovega, razkolnikom, kar je razkolniškega! Kar vi počenjate, ni več kulturno delo, pač pa kulturni fašizem—razbijate kulturne ustanove zavednih političnih delavcev. Grill naj si sam pri tem odreže svoje zasluge v kolikor ve, da je zaslužen!

O plevelu pri klubu samo to, da gorje nam, kadar bomo upoštevali bojazni za klub od strani naših nasprotnikov.

Plut piše o Franceskinu: "Ali je pomislil, do česa lahko pride radi tega?" Očita mu pretvarjanje sklepov "Zarje". Franceskin jih je že preje pojasnil in zadnji teden spet v "Proletarcu." Če je kdo nesramno lagal, tedaj je to storil sam Plut, ki ne poskrbi, da pride v javnost tisti del zapisnika "Zarje," ki se nanaša na to. Franceskin je to citiral iz zapisnika v vaših rokah, ljudem pa prepustil sodbo. Nesramen je bil Plut in Birk ml., ker sta Franceskina svojevoljno in na pritisk drugih odpoklicala, pa spet a la Mussolini nastavila—Birka ml.! Poštenost zahteva, da pride Plut v javnost s tistim delom zapisnika, drugače ostane laž pribita, kot jo je zabil Franceskin. Plut bi bil moral prej dobro premisliti, kam se pride, ako se ne "upravlja" po pravilih. Vaše zahteve so večkrat bile stavljene z nožem na prsi, češ, tako ali pa nič!

Pravi, da je društvo zahtevalo svojo lastno upravo, blagajno, itd. No, sedaj jo imate, pa ste nekako dvesto dolarjev v luknji kot pravijo vaši lastni pevci! Kje je tisti tisočak, ki bi ga drugače požrli čikaški socialisti? Dve operi, pa zguba. Tako sijajen uspeh pri obeh, pa nič za—Cikažane! Od nas ste vedno zahtevali račune do pičice, dajte sedaj javnosti vaše.

Sicer bi bilo bolj pravično, ako bi Plut (in drugi) v svojih dopisih povedal resnico: Šlo je za skok v republikanski tabor, wardni boss bi pač ne mogel peti pri socialističnem zboru in obenem biti ward leader republikanske korumpirane mašine v Clevelandu. Spoznati je moral (mogoče še ne popolnoma), da socialistični klub dela za "interese slovenskih delavcev v Ameriki," ne pa republikanska stranka. Torej ločitev, razporoka—razkol. Slučaj je le bil dobrodošla pretveza in težko kaj drugega.

Pravila zbora "Zarje" so jasna. Zbor je odsek kluba št. 27 in ima svojega blagajnika med klubom in "Zarjo," katerega izvoli klub. To se je vedno delalo in bilo je pravilno. O toleranci je bilo že veliko napisanega; koliko se jo je prakticiralo, pokazuje najbolje vaša tožba.

"Članstvo pevskega zbora Zarja prihaja na vaje za petje, ne pa za politiko." Bravo! Na sodniji ste se sklicevali na tisti zapisnik leta 1927, kjer je Vatro izkašljal svojo jezo proti Gardnu radi politike "E." Politika je bila tudi stvar, ki jo ljudje po širni Ameriki poznajo kot RAZKOL. Ljudje niso tako naivni, da bi ne vedeli, da ste vi začeli s tožbo, da ste vi nastavili nož in s tem mislili uničiti delavski pevski zbor in njegovo hrbtenico—socialistični klub št. 27. Sedaj pa naj Plut razjasni, ali je to bilo petje ali politika?!

O poštenosti bi Plut raje govoril onim, kateri jo potrebujejo. Ko bi sam bil pošten, ne bi prej trdil, da Zarja obstoja od 1920, potem pa se spozabi in pove v istem dopisu, da smo zidali 15 let. Ko bi bil povrh še pameten, ne bi nikoli podpisal famozne "kulturne" tožbe. Ko bi bil pošten, priznal bi na sodniji, kar je v dopisu—da so obstojala pravila, ne pa neumno govoriti o konstituciji Združenih držav.

Pregledal sem Transcript of Testimony ponovno, in ako nisem nikjer prezrl, nisem našel race o plačilu pevcev za nastope v operi "Urh, grof celjski." Mogoče ima to v mislih:

THE COURT: (sodnik) They —originalna Zarja—could go into Chicago and hire opera singers. That does not go to the meat of this controversy. This does not tend to prove your right."

Sodrugi so priznali to: Dobrostoječi člani imajo pravico voliti, oni, ki so izostali s plačevanjem svojega asesmenta, ne. Čemu neumno zavijanje od strani pravicoljubnega Pluta? On hoče samo pravice in nobene dolžnosti. Ta je pa lepa! Priznamo tukaj in smo že storili v protiobtožbi, da je vložena na podlagi pravil Zarje, tistih pravil, katere je po judežko utajil predsednik Plut sam! Ni bilo na podlagi pravil kluba, pač pa na podlagi pravil Zarje, in ne kakor je Plut po otročje povedal, da se razume na "Constitution of the United States."

Pravila so bila predložena v maju 1922 in v decembru, na letni seji pomnite; istega leta so se spremenila le v toliko, da smejo biti tudi nečlani kluba pevci. Sprejeta so bila maja in po preprosti pameti poštenega človeka tudi v decembru zanaprej s spremembo za 1923 do danes. To v letu gospodovem 1922, g. Plut, ki ste vendar sami največ citirali tisti del zapisnika v svoje namene! Plut nesramno laže, ko trdi, da smo prečrtali točko, da so pravila veljavna do januarja 1923. Sam sem prestavil to točko v angleški jezik in vem, kaj govorim. Čemu lagati? Ali vam je laž tako potrebna?

Parlamentarno je, ako se reče, da je bila seja sklicana potom lista, pa se ne dokaže, da je bila. Parlamentarno je, ako se ne pride na dan s tisto izdajo "Enakopravnosti," katera bi to pokazala; parlamentarno je, ako se razkolniška grupa nič ne zmeni in ne povabi na sejo vse člane, posebno kadar gre za razkol!

Dobro je, da je Plut sam priznal "dan razkola," to je tisti dan, ko so se Kranjcem vremena zjasnila! Napočil je, ker ste ga določili premišljeno naprej. To je dan, ki slovenskim delavcem širom Amerike ne gre več iz spomina!

Tudi jaz rečem: "toliko v pojasnilo in da se spoznamo." Plutu: Kdo je poslal vabilna pisma za opero v farovž in cerkveni "Liri?" Odgovor, razkolniki!

Joseph A. Siskovich.

Vtisi iz Johnstowna

Bridgeport, O. — Dne 1. dec. sem se napotil na agitacijo v Johnstown in okolico. Ustavil sem se prvo pri John Langerholcu, ki ima trgovino. On je znana oseba, ki vedno deluje za napredek. Ravno tako so aktivne njegove hčerke pri društvu Flood City SNPJ in soc. klubu.

Žal, da moram omenit, da je ravno par dni prej prejela njegova hčerka grozilno anonimno pismo in izrezek Prosvete — dopis, ki ga je pisal neki član iz Chicaga v angleškem delu Prosvete proti socialistom. V pismu se ji diktira, da ne sme pisat o delavskem pokretu kadar piše o društvu. Norčuje se ž nje in le 1c znamka je bila na zalepki. To je sramota za osebo, ki se kaj takega predrzne in se vidi olikanost dotične osebe. Ponosni bi morali biti, da imamo mladenke, ki se zanimajo za položaj delavstva in ne samo za ples, igre in show. Vprašal sem, kaj misli. Odgovor je bil, da bo šla s podvojeno silo na delo za pokret kakor tudi za Flood City. Le nič strahu pred takimi, ki se ne upajo človeku v obraz povedati, kar mislijo.

Obiskal sem tudi Vidriha, Krasno, Podboja, Zabrica, Ivančiča, Joseph in Ignac Vidmarja ter Groznika, vsi delovni člani SNPJ in pokreta. Obiskal sem tudi v bolnišnici mojega bližnjega rojaka in sobr. Jančarja, ki mu je pred nekaj tedni pri delu obe nogi zlomilo. Želim mu skorajšnjega okrevanja. Delavske razmere so tam zelo slabe.

Naselbina Johnstown in okolica je druga slovenska metropola. Tam je več društev SNPJ in tudi dva, ki poslujeta v angleškem jeziku. Kar se tiče napredka, je srednji, če upoštevamo razmere. Razume se, da tam živijo stare korenine, ki vedno delujejo za napredek. Podboj Vidrih in drugi imajo tudi dosti pomoči in to tudi v mladini. Sešel sem se tudi z mladimi delavci kot Culkar, Ana Krašna, Frances Langerholc in Ruth Zabric. Od njih se lahko še dosti pričakuje, če bodo imeli oporo starejših. Vsi so bili videti navdušeni za napredne ideje.

Kakor so slabe delavske razmere, je bil uspeh pri agitaciji zelo velik. Seveda gre zasluga gori omenjenim, ki so mi pomagali.

Večkrat sem že slišal in čital o ženskem društvu št. 600. Bil sem radoveden, kdo so uradnice tega društva, ki ima vedno kake zanimive priredbe in deluje za napredek. In ni čuda, če pomislimo, da so uradnice mrs. Zalar, mrs. Vidrih in mrs. Glavač. Ako ne bi stvar šla naprej pri takem odboru, potem ne bi šlo nikjer. Pa kako drže za svojo postojanko! Vsa čast jim! Zavedajte se pravic, katere vam po pravilih in zakonu pripadajo. Ne strašite se zaprek.

Šest dni mojega bivanja v Johnstownu sem dosti videl, kar človeku da misliti, da SNPJ in soc. pokret gresta lepo naprej. So zapreke tudi v Johnstownu, pa to ne šteje dosti, ker večina se prebuja in vidi, da druge rešitve ni kot poštena politična stranka, in to je socialistična. Dobra podporna organizacija je pa SNPJ. Težko sem se ločil od dobrih rojakov, pa kaj hočemo, človek se mora ravnati po razmerah. Hvala vam vsem, ki ste mi šli na roko, posebno še Langerholcu, Grozniku in A. Krasni.

Joe. Snoy.

Barbertonski pevci

Barberton, O.—Že precej časa se nisem oglasil v našem delavskem listu v Prosveti. Da pa ne bodo rojaki po drugih naselbinah mislili, da tukaj spimo, je treba vseeno dati malo v javnost. Tukaj smo imeli že različna pevska društva, a vse je propadlo—zaspalo prej ali slej. Ali iz vse tiste zaspanosti je zopet oživel po petju hrepeneč duh za našo ljubko slovensko pesem. Ta sila so bili Andrew Bombach, Andrew Blazich, Joseph Gabrosek, Anton Gradisar in John Spetič, ki so se zavzeli, da še enkrat poskusijo v tej naselbini s petjem.

In kakor se vidi se niso zmotili, ker so zboru dali zdravo podlago. Gotova stvar je, da se je nam pridružilo še nekaj rojakov, katere smo prav radi sprejeli. Sedaj imamo oktet, ki je pod vodstvom našega neumornega Andrew Bombacha, ki je tudi spisal koračnico SNPJ, za katero, vsaj kolikor se je meni izrazil, je dobil presneto malo priznanja. Saj to je že naša stara slovenska bolezen, da nič kaj radi ne priznamo, kar je vredno priznanja. Vsaj od strani članstva SNPJ bi bilo dobro včasih slišati, kdo jo je spisal.

Sem zagotovljen, da niti eno pevsko društvo do danes še ni eksistiralo v Barbertonu tako dolgo kakor naš pevski zbor "Javornik," ki se izzboljšuje vsaki dan. Učimo se že tudi nove pesmi za naš koncert, ki bo enkrat spomladi, o čemur bom še natančneje poročal pozneje. Naša srčna želja je gojiti slovensko pesem kolikor je v naši moči, da ne pozabimo v tem velikanskem "melting potu", kaj nam je "majka djala, ko nas je še kot dete pestovala."

Meni se vidi, da veselejše skupine pevcev se težko dobi, kakor je ravno naša. Vsaj tako se je izrazilo že mnogo rojakov napram nam, posebno pa prijatelj John Ujčič, ki nas je povabil na svoj dom in priredil zabavo, na kateri smo se prav izvrstno imeli. Lahko rečem, dokler bomo imeli take rojake za seboj, kot je naš Ujčič, naš uspeh in obstanek je zagotovljen.

Ta zabava se je vršila pod nadzorstvom našega predsednika Andrew Blazicha. Neka rojakinja mu je podarila za tisti večer veliko kuhinjsko kladivo pod pogojem, da naredi mir, kadar je potreba. Neki rojak mi je enkrat rekel, da se težko naredi mir, kjer so Vrhničani zraven. In ravno na tej zabavi se je pokazalo, da je to bridka resnica. Meni se je smilil naš predsednik, ki je tolkel s kladivom na vse strani, ali ni mogel narediti miru. Največja napaka je bila to, da je eden dobil besedo, ali govorila sta pa dva ali še več. Ko je naš Blazich le videl, da ne more nič, je oddal kladivo podpredsedniku omizja, in to je bila moja malenkost. Podpredsednik je z visokim in debelim glasom navsezadnje spravil vse v red.

In tako smo vživali par veselih uric, ki ne bodo tako hitro pozabljene, za kar se imamo največ zahvaliti Johnu Ujčiču in njegovi soprogi, ki je tako spretno oskrbovala mizo, da je bila vedno polna.—**Joseph Gabrosek.**

Gledališča v Nemčiji

V Nemčiji imajo danes 293 gledališč. Od teh jih je 196 državnih, deželnih ali mestnih, 77 jih je v privatni posesti, 25 pa je potujočih gledališč. Večina gledališč brez izdatnih podpor iz javnih sredstev sploh ne bi mogla shajati.

Knjige Cankarjeve družbe za 1931

Ljubljana, 12. decembra 1930.

Zadnjič smo poročali o Koledarju Cankarjeve družbe za 1931 leto ter smo poudarili, da so te notice predvsem poročila, opozorila na knjige, ki jih je izdala delavska knjižna družba za svoje člane. V kaki prihodnji številki bomo priobčili še oceno knjig. Te notice pa so samo poročila.

Poleg Koledarja je Cankarjeva družba izdala še originalno povest Jožeta Kranjca: "Ljudje s ceste." Povest ima podnaslov "Film dveh dni" in ta podnaslov precej dobro naznačuje način, kako je povest pisana. Tu se vrše pred nami slike, slike reporterja, ki stopi ob stran brezposelnemu intelektualcu ter ga vodi v družbi z zavednim puntarjem Možino po mestu iz enega kraja v drugega, iz parka na teraso boljše restavracije, odtod v barake med barakarje, iz barak v fabriko, iz fabrike prenočevat na skedenj na ljubljansko polje. Prvi dan mine s tem. Brezposelni intelektualec je na tej poti iz pekla v peklo in iz kontrasta v kontrast spoznal marsikaj, kar mu je bilo skritega. Potepuh Možina mu razkaže marsikaj, česar izšolani glavni junak povesti ni slišal v šolskih klopeh. In ko priredijo delavci naslednjega dne protestni shod in demonstracijo po ulicah, gre s tokom množice tudi ta intelektualec. Možino pri pouličnem spopadu demonstrantov s policijo ubijejo. S tem da zadnje potrdilo o pravilnosti svojega prepričanja, zadnji pečat spregledanju glavnega junaka povesti.—Taka je vsebina povesti. Škoda za knjigo je, da je moral biti zadnji del povesti precej predrugačen, oziroma pristrižen od cenzure!

Druga leposlovna knjiga je zbirka štirih novel češko-nemškega pisatelja F. C. Weiskopfa pod naslovom "Komur ni dana izbira . . ." Weiskopf je v nemški novi literaturi tako—kakor pravijo—"priznan," da ni treba izgubljati in tehtati besed, marveč kratko reči; novele so Weiskopfove, novele so dobre, novele so pisane za delavstvo. Prevedel jih je Pavel Zorec in avtor je dovolil prevod teh novel z veseljem.

Zadnja knjiga, poljudno-znanstvena, je Cerkvenikova priredba Flammarionove knjige o "Poslednjih dneh človeka." Flammarion je francoski astronom, ki pa ni nikak suhoparnež, marveč mu je uspelo, da v svojih knjigah piše o svoji stroki na način, ki tudi preprostemu bravcu najtežje stvari razumljivo razloži. Knjiga Cankarjeve družbe "Poslednji dnevi človeka" je vzor poljudno-znanstvene knjige in bo zanimala vsakogar. Ilustriral je knjigo slikar Uršič.

Tako je knjižno darilo delavske knjižne založbe za leto 1931. O Koledarju in izvirni povesti Jožeta Kranjca bomo v eni prihodnjih številk napisali tudi oceno. Reči pa treba takoj, da so letošnje knjige prekosile lanske in da se trudi družba kar se da, da ustvari iz sebe res žarišče literature, ki bo dajala mnogo vsem, a še posebej delavstvu.

Njene publikacije priporočamo kar najtopleje.

M. K.

Poročilo raziskovalca Wegenerja

Zadnja vest, ki je prišla od slovitega meteorologa greenlandske odprave graškega univ. prof. dr. A. Wegenerja, je bila datirana z dnem 2. oktobra. Prinesli so jo v obliki brzojavke Eskimi, ki so se uprli učenjaku in niso hoteli z njim dalje, nakar je prof. Wegener nadaljeval svojo pot s štirimi Greenlandci in enim rojakom, dr. Löwejem.

Za letošnjo ekspedicijo, ki je bila preračunana na poldrugo leto, je prof. Wegener lani iskal in našel izhodišče v Kamarajukovem zalivu. Ko je odprava prispela na mesto, so začeli takoj graditi opazovalne postaje. Prva je bila postavljena neposredno na vzhodni obali, druga na zapadni obali, tretja, ki je veljala za srednjo opazovalnico, pa približno v sredi med obema, kakih 300 do 400 km od nabrežja in 3000 visoko nad morjem. Vse tri postaje naj bi vodile leto dni opazovanja meteorološkega in geofizičnega značaja.

Vzhodna skupina se je ustanovila v bližini Scoresbysunda ter je bila stalno v zvezi z dansko brzojavno postajo v imenovanem zalivu. Skupina ljudi za zapadno in osrednjo postajo je pod osebnim vodstvom prof. Wegenerja v pomladanskih mesecih dosegla okraj Umanak na zapadu. Od Kamarajukovega zaliva dalje sta se morali boriti obe skupini z velikimi ovirami. Ekspedicija je namreč imela s seboj za 300.000 kg prtljage in živil. Robni ledniki so v teh krajih zelo razpokani in raziskovalci so si morali pomagati tudi s psi in Eskimi, a tudi s konji in motornimi sanmi. Od avgusta dal. je vršila osrednja postaja redno opazovalno službo. Opazovalnico je vodil prvotno član ekspedicije Georgi, ki se mu je pozneje pridružil še drugi član odprave Sorge.

Konec septembra je bil položaj Wegenerjeve odprave: vzhodna in osrednja opazovalnica sta vršili redno službo. Osrednja postaja je bila preskrbljena z vsemi potrebnimi pripomočki za prezimovanje in je razpolagala že z zalogami živil za dve osebi. 22. septembra je odrinil četrti in zadnji transport z živežem k osrednji opazovalnici. V skupini, ki je šla na pot, sta bila prof. Wegener in dr. Löwe poleg trinajstorice Eskimov, od katerih pa so ostali Wegenerju zvesti samo štirje, medtem ko se je devetorica upria in se vrnila domov ter prinesla Wegenerjevo sporočilo, da je temperatura silno padla, zaradi česar se je greenlandsko spremstvo močno skrčilo.

Zimske razmere na terenu, kamor je odšel dr. Wegener, so popolnoma neznane, kajti doslej še ni prezimovala živa duša v teh krajih.

(Dalje na 3. strani)

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

HUDA NESREČA NA FALI

12 delavcev padlo v Dravo—eden utonil, drugi ponesrečeni

Ljubljana, 12. dec. 1930.

Iz Fale poročajo o težki nesreči, ki se je pripetila pri jezu velike elektrarne in ki bi bila lahko zahtevala mnogo žrtev, pa so k sreči rešili 11 delavcev, dvanajstega pa je Drava vzela s seboj.

Pri jezu so delavci delali na poglobljevanju struge ter so delali v tako zvanem potapljalnem zvonu, ki je visel v Dravo. Pri tem delu je bilo zaposlenih včeraj zjutraj 12 delavcev, po večini mladih. Delavci so bili krog osmih izredno živahni ter so se celo šalili z vprašanji, kaj bi bilo, če bi greda, nekateri so viseli z zvonom, nenadoma odpovedala ter bi padli v Dravo prav tik ob jezu.

Nenadoma pa se je res zvon nagnil, zakričali so, in oder je padel v Dravo z vsemi dvanajstimi delavci. Začela se je med delavci borba za življenje. Delavci so se borili z valovi Drave ter skušali priplavati na breg. Na bregovih so se zbrali ostali, da bi pomagali. In res so vse potegnili na suho, deloma z drogovi deloma s čolni, nekateri od ponesrečencev pa so brez tuje pomoči priplavali na breg.

Ko so reševalna dela končali, so videli, da so rešeni vsi razen enega. Pogrešali so pomožnega delavca Šuligoja. Ta je bržkone dobil pri padcu tako težke poškodbe, da se je onesvestil ter ga je Drava odnesla s seboj. Njegovo truplo iščejo.

Posrečilo pa se je rešiti 33-letnega pomožnega delavca Ivana Semena. Z napori poslednjih moči je priplaval v bližino brega in zgrabil za drog, s katerim so ga potem izvlekli na obrežje, a že nezavestnega. Dobil je poškodbe na glavi in po telesu, ki so tako težke, da je stanje resno. Do večera se še ni zavedel. Vsi ostali pa so dobili večje ali manjše poškodbe ter so jih predali domači oskrbi.

Kako je prišlo do nesreče, še ni ugotovljeno. A oder, na katerem so delali, je bil najbrže slabo pritrjen na gredo, s katere je visel, pa se je oder odtrgal ter strmoglavil z delavci v Dravo. Nesreča bi lahko zahtevala vseh 12 delavcev za žrtve, katastrofa bi bila lahko velika. K sreči so bili delavci tako žilavi in pri svesti, da so si sami pomagali, s krčevitim plavanjem in z borbo proti valovom Drave, ki je prav pod jezom še bolj divja.

SVETOVNI ŠAHOVSKI MOJSTER V LJUBLJANI

Pri igranju simultanke s 35 šahisti je le dvakrat propadel

V sredo opolnoči je dospel v Ljubljano svetovni šahovni mojster dr. Aleksander Aljehin, ki je rodom Rus ter kot šahist svetovni prvak. Ljubljanski šahisti so mu priredili lep sprejem v Ljubljani na postaji. Sprejeli so ga predvsem naši šahisti, med njimi jugoslovanski šahovni mojster, ljubljanski univ. profesor dr. Milan Vidmar in drugi. Včeraj zvečer pa se je vršila v kazinski dvorani simultanka. Dr. Aljehin je igral proti 35 šahistom. Začela se je igra ob 8. uri. Med šahisti je igrala tudi ga. Scherbanova. Njej je prvi potegnil kmeta, potem je storil prve poteze na vseh deskah in nadaljeval igro. Prvih deset potez je potegnil v pol ure, naslednje tri pa v pol ure. Pri deseti torej je šele začel s pogobljeno in napeto igro. Po deseti uri je padla prva njegova žrtev, inž. Sodnik je moral po 17 potezi skrahirati. Njemu so sledili še drugi. V celem večeru je Aljehin od 35 nasprotnikov porazil 26, 7 je remiziral in le dvema je podlegel. Zmagala sta Julij Gabrovšek (po polnoči) in kot drugi je zmagal Aljehina Ivan Židan nekaj minut pred 2. uro zjutraj. Tej šahovski tekmi je prisostvoval krog 450 igralcev in krog 200 jih je vztrajalo prav do konca.

Danes dopoldne se je Aljehin odpeljal z nekaterimi našimi šahisti na Gorenjsko, zvečer pa se vrši brza borba Aljehina z dr. Milanom Vidmarjem, Pircem, Gabrovškom in še petimi šahisti. Na to borbo našega prvaka dr. Milana Vidmarja z Aljehinom so vsi zelo radovedni.

Po obisku Ljubljane se odpelje Aljehin še v Maribor, potem v Zagreb, Split, Virovitico, Osjek, Sombor, Novi Sad in Beograd. Povabili so ga tudi v Sarajevo. Ves ta mesec bo torej Aljehin igral po Jugoslaviji.

KAKO HOČEJO UVESTI PRI NAS FAŠISTIČNE METODE

Delavci se morajo pod pritiskom udeleževati nacionalistično-strokovnih shodov. Udeleženci plačani od države. Delavstvo protestira proti tem fašističnim metodam

Pisali smo že, kako se trudijo, uničiti svobodne delavske strokovne organizacije ter proglasiti samo eno dovoljeno strokovno organizacijo, priznano od vlade. Žolte nacionalistične strokovne organizacije se prizadevajo celo, da bi bile pravno priznane obligatne strokovne organizacije za vso državo in vse delavstvo. Da se pri svojem delu poslužujejo tudi uradne oblasti in nasilja, nam priča primer, ki se je dogodil v Zagrebu. Tamkaj so nacionalisti priredili za železniške delavce shod ter so železničarjem v železniški delavnici nabili na zid tale proglas:

Vsem vodjem oddelkov!

Z letaki so bili delavci delavnice obveščeni, da se bo danes, 20. novembra 1930 med 13. in 14. uro vršil shod Jugoslovanske delavske strokovne organizacije **pred oddelkom za montažo lokomotiv.**

Zato naj se ob 13. uri da signal s sireno za ustavitev dela. Vratarju naročamo, da ni dovoljeno nobenemu delavcu zapustiti pred navadnim zaključkom dela (ob 14.10) brez pismenega dovoljenja predstojnega vodje oddelka!

Šef delavnic: zastopa
V. Vrbančič.

To prvi dokument!

Drugi:

Računski oddelek št. 2348-I-r.
Zagreb, 21.11.1930.

Vsem oddelkom!

Zaračunjajte včerajšnjo uro kot redno delovno uro.

Šef delavnic: Jurman.

Tako drugi dokument. Iz tega je posneti to-le: Nacionalistična organizacija je sklicala shod za delavstvo železniških zagrebških delavnic za zadnjo uro dnevnega dela. Nihče od delavcev ni smel oditi z dela, marveč je moral po diktatu vodij delavnic ostati na shodu. To uro prisostvovanja na prisilnem shodu je dobil plačano od države, ki je lastnica delavnic. Shod nacionalistov je torej podpirala država, plačala zanj skupno nad 10,000 Din ter dala na razpolago svoje delavnice, kjer se je shod vršil pred delavstvom, ki ni smelo oditi domov, marveč je pod stražo vratarjev moralo poslušati nacionalistične fraze.

Zastopnik šefa delavnic, torej državnega obrata, dovoljuje nacionalni strokovni organizaciji, da zboruje v prostorih državnih delavnic. Ker pa je zelo nesigurno, ali pride sploh kdo na shod, je dovolila uprava delavnic, da se shod lahko vrši kar med delovnim časom v delavnici. Tam so delavci na delu in zadnjo uro dela jih rešimo dela ter jim pošljemo govornika, da odrdra nacionalistične krilatice. Zadnjo uro je vodstvo ustavilo delo. Toda — še ena nevarnost je pretila: da bi namreč delavci lepo odšli domov. Pa so ukazali vratarju, da ne sme nikogar pustiti ven. Z drugimi besedami: nekaj tisoč delavcev je bilo dobesedno prisiljenih, da prisostvujejo shodu, ki mu ne bi prisostvovali, če bi jim dali prosto voljo. Le radi sile so morali ostati na shodu. In šefa delavnic ni nič ženiralo, da plača vsem tem delavcem to uro shoda kot uro dela, za kar je država izdala nad 10,000 Din.

Shod na državne stroške in s silo — to je fašistična metoda, tako fašisti terorizirajo preko svojih organizacij in oblasti.

In zdaj se vprašamo: od kdaj uživajo nacionalistično-šolske strokovne organizacije v Jugoslaviji take pravice, da jim ni le dovoljeno prirejati shode v državnih obratih, marveč ustavi uprava tudi delo za čas shoda, nažene delavce s silo na shod in vrhu tega še plača dijete udeležencem?

Kje eksistira pri nas kak tak zakon? Ni ga! Toda to je metoda, ki je doma v fašistični Italiji. In take metode postanejo nepisani zakoni. Kaj nam koristi, da vsi vodilni ljudje v državi prav do vlade zatrjujejo, da so za ohranitev svobodnih pravic strokovnega udruževanja in da je zdaj pri nas doma čista demokracija, če pa izkušnje in ta zagrebški dogodek še posebej glasno kriči o docela nasprotnem?

Toda silno se varajo možje, če mislijo, da država ne bo trpela na ugledu v inozemstvu, če se bodo taki dogodki ponavljali! Zelo se motijo, če mislijo, da bodo z uvajanjem fašističnih metod za vedno poteptali svobodno delavsko gibanje! Mednarodno organizirano delavstvo ima svojo moč in dovolj veliko, da stopi na prste takim nameram!

Delavstvo je protestiralo proti temu terorju, delavske zbornice so protestirale pri vladi in zdaj je od vlade odvisno, kako bo poslej. Zagrebški dogodek naj bi ostal prvi in zadnji primer poizkusa uvesti pri nas fašistične metode s podpiranjem državnih višjih uradnikov in v državnem obratu, prvi in zadnji primer, ki ga je delavstvo moralo prenesti. Toda če je v programu nacionalistov in njihovih podpornikov od zgoraj, da uvedejo te fašistične metode, potem jamči delavstvo, da tega trpelo ne bo!!

Tast in Tašča usmrtila zeta. — Pred mariborskim velikim senatom se je vršil včeraj proces proti zakoncema Karlu in Barbari Rojko iz Grajenšaka pri Ptuju, ker sta ubila svojega zeta Franca Lesjaka, moža svoje hčere. Fran Lesjak se je namreč oženil z Rojkovo hčerjo, a njeni starši niso hoteli takoj prepisati posestva na Lesjaka, je Lesjak pogosto celo pretepal svojo ženo, prepiri pa so bili na dnevnem redu. Žena je morala pogosto pobegniti z doma. Ob neki taki priliki je prišlo potem do hudega spora med tastom, taščo in Lesjakom. Stara dva sta Lesjaka ubila. Našli so ga pobitega po glavi in so ugotovili, da je dobil po glavi udarce od motike in revolverja. Včeraj sta bila oba pred sodiščem obsojena: Karl Rojko na deset let robije, Barbara Rojko na štiri leta strogega zapora.

Veliki cirkus Kludski v Ljubljani

Prav za Miklavža je dobila Ljubljana obisk enega največjih cirkusov sveta, cirkusa Kludskega. Cirkus Kludski je cela potujoča armada dvonožcev in četveronožcev. Je pa večno na poti. V nobenem mestu ne zdrži dalj od 5—10 dni. V manjših mestih kakor je Ljubljana se ustavi le za 4 ali 5 večerov. Z dvema vlakoma pripeljejo njegove šotore in živali in ljudi in traktorje in lokomobile in vagone itd., čez noč zraste iz tal veliki šotor, zvečer je predstava, čez tri dni pa se spet ponoči razdene in odide dalje. Kljub velikemu obsegu gre delo izpod rok kar hitro. Da je Kludsky res eden največjih cirkusov na svetu, naj povedo številke:

Čez poletje zaposluje cirkus okrog 400 ljudi, iz kraj v kraj se prevaža na dveh posebnih vlakih s po 100 vagoni. Živali in vse drugo se prepeljava na 150 salonskih, garderobnih in shrambnih vozovih. Po mestu prevažajo vse to s parnimi vlačilci in traktorji. Glavni šotor, ki je dolg 200 metrov, širok 60 m ter visok 20 m, nudi prostora 10,000 ljudem in ima v sredi tri maneže. Platno, ki krije glavni šotor, tehta 15,000 kg ter je vredno 1 milijonov Din. Potem je še več manjših šotorov. Trije električni generatorji skrbe za razsvetljavo.

Cirkus ima nad 1000 eksotičnih živali, velikih in majhnih. Največja vrednost tega inventarja je pač nilski konj, ki je vreden baje 230 tisoč Din. Nad 20 slonov je vrednih krog 3 milijone. Potem levi, tigri . . . Cirkus ima krog 130 zdresiranih konjev, stroški za vzdrževanje cirkusa so seveda spričo velikega osebja veliki. Enodnevni stroški znašajo okrog 140,000 Din. Temu primerne so seveda tudi cene. Cene so tako visoke, da si bodo težko ljudje ogledali ta cirkus. Sam ogled živalskega vrta stane 20 Din.

Vse to kaže, da je cirkus res velik. Toda Ljubljančani imajo menda kar rajši manjše cirkuse, kjer je vstopnina nižja in tudi z manjšim živalskim inventarjem so kar zadovoljni kmalu. Cirkus Kludsky ima v Jugoslaviji sploh izgubo in je že več tisoč "gor plačal". Vodstvo trdi sicer, da je imelo v Jugoslaviji doslej že krog 2 milijona Din. izgube, kar bo pa najbrže le reklama.

PRIMORSKE NOVICE

V Trstu je, kakor znano, gospodarska kriza zelo občutna. Zato je prebivalstvu dobrodošla akcija za znižanje cen. Ljudje pa zahtevajo tako znižanje, kakršnega trgovci ne bodo mogli prenesti. V sejah deželnega gospodarskega sveta se je že ponovno ugotovilo, da je položaj tržaških trgovcev slab. Po preureditvi užitnine so bile odredile oblasti, da se mora primerno znižati cena vsemu blagu, katero ni več podvrženo užitnini ne glede na to, da leži blago v skladišču že dacirano in da mora trgovce vsled tega zadeti občutna izguba. Pritisku posl. Banellija so se takrat trgovci vdali in "Commercio Giuliano" je bil naznanil, da pomeni znižanje cen za tisoč trgovcev v Trstu žrtev 1,500,000 lir. Trgovci bi se radi uprli novemu znižanju cen, ali vse trgovine nadzorujejo strogo mestni stražniki in organi državne javne varnosti. Proti trgovcem je podanih polno ovadb. Redukcija plač je zadela v Trstu okoli 30 tisoč družin, to je nad stotisoč oseb. Stanovanjske najemnine, ki so se v lanskem poletju jako povišale, so se sedaj znižale za 10%.

V šoli v Trebčah pri Trstu je nastal požar, ki je napravil škode okoli osem tisoč lir. Ko je čuvaj opazil ogenj, so bili takoj o tem obveščeni orožniki in pozvani tržaški ognjegasci. Po takojšnji preiskavi v šolskem poslopju so ugotovili, da je bila vzrok požara silno slaba peč.

Šolski skrbnik Mondino je sklical k sebi vse šolske nadzornike in didaktične ravnatelje. Razpravljalo se je o raznih šolskih in učiteljskih zahtevah. Mondino jim je sporočil iz Rima mu došla navodila za uspešno šolsko delo ob meji.

V Puli je vse polno organov javne varnosti, pa se vendar dogajajo v mestu, ki pač ni veliko, zelo pogostoma po noči prav drzne tatvine. Nedavno sta bili okradeni zopet dve trgovini. Prizadeti so imeli na sumu dva reginikola. Ko so ju ovadili in sta bila aretirana, se je pokazalo, da imata na vesti več tatvin. Orožniki so iskali storilce vedno le pri domačinih. Po deželi mrgoli orožnikov, ali iz istrskih sel prihajajo zopet dan na dan poročila o ukradenih volih in ovcah.

Počasi je le prišlo na dan, zakaj je bil pred posebnim tribunalom obsojen na pet let ječe Ante Iveša, bivši urednik "Istarske Riječi". Iveša je bil strasten filatelist in tekom let je nabral velik album znamk, med njimi mnogo raritet. General Cristini je sklenil, da mora biti novinar Iveša obsojen. Ker niso našli nič drugega, so ga obdolžili špijonaže, trdeč, da jo je vodil v korist neke sosedne države s pomočjo znamk . . .

Šolski skrbnik Mondino je po vrhpoljskem dogodku zapovedal učiteljstvu, da odslej ne sme trpeti v šoli nobene slovenske besede več in da treba kaznovati otroke, ako spregovore v šolski sobi med seboj v domačem jeziku. Italijanske učiteljice kaznujejo deklice, ki spregovore v šoli med seboj slovensko, s klečanjem na golem kamnu po dve uri.

V Tolminu se vršijo sedaj mesečni živinski sejmi. Pričetek je dober. Sejem ni omejen na govejo živino, marveč pride na trg lahko tudi razna perutnina, poljski pridelki, roční izdelki itd. Sejem hočejo izrabiti tudi trgovci z manufakturnim in drugim blagom. Tolminski sejem pa se nič kaj ne prilega trgovcem v Gorici, kjer so kupčije vedno slabše in je postal trg sv. Andreja le še senca nekdanjega ogromnega razprodajališčnega dne, ko je bilo mesto nabito polno občinstva z vseh strani.

Rdeči Dunaj je pač rdeč

Od našega ljubljanskega dopisnika

Docela slučajno mi je prišlo v roke nekaj številk chicaškega "Amerikanskega Slovenca". Odkril sem tu prvič tisto slavno Pisano polje, ki ga ima g. Trunk za svoje bojno polje. Tu se bori zoper vse sovrage in za vse bogove. V številkah, ki so mi prišle v roke, izraža Trunk v tem svojem pisanem polju svoje dvome o rdečem Dunaju, oz. o njegovem napredku, odkar je v rokah socialistične uprave.

Ne bom dokazoval na dolgo in široko o pravilnosti trditve, da je Dunaj pod socialistično upravo napredoval zelo v zadnjih letih. Pribijem naj le to, da vsak tujec, ki pride na Dunaj, občuduje njegove krasne stanovanjske velehiše, ki jih je zgradila dunajska občina. **In višina kulture kakega mesta in kakovost njegove uprave se meri po njegovi stanovanjski kulturi!** In koliko je v tem storila dunajska občina, naj pove samo nekaj podatkov:

Mestna občina je od leta 1919 do konca 1923 zgradila **7259 stanovanj.** A spričo stanovanjske krize je sklenila občina, da naloži prebivalstvu nizek stavbni davek, pošče še novih virov finance ter iz teh zneskov sezida velike stanovanjske domove, ki naj ustrezajo vsem modernim zahtevam gradnje. In občina si je naložila obveznost in načrt, da bo od leta 1923 do 1928 — torej v petih letih — sezidala **25,000 novih stanovanj.** Toda ta načrt jo je nekoliko presleparil. Sezidali so namreč **5000 stanovanj več in v štirih letih.** Sezidali so torej v štirih letih 30,000 stanovanj! Aprila 1927 so sestavili že nov načrt: **da sezidajo do leta 1932 spet 30,000 novih stanovanj.** Tudi od teh so jih že mnogo zgradili. Najemnina teh stanovanj ni določena po višini **stroškov in vzdrževanja,** marveč v višini vzdrževanja teh stavb. (Po pravilu: 20 grošev ali 1.50 Din ali 3 cente za kvadratni meter stanovanja!)

In kakšna so ta stanovanja? Tako lepa in domača, da gre vanje človek res domov in da ne beži iz njih, marveč so mu res dom! Stanovanja so v velikih stanovanjskih hišah, ki so radi svoje moderne arhitekture v ponos mestu in v kras Dunaju, radi svoje moderne notranje ureditve pa vzor stanovanj. V te stavbe se hodijo učit mnogi inozemski arhitekti in občinske delegacije, kako graditi velike stanovanjske hiše, da ne bodo več tako natrpane in zatohle in mračne, kakor stare stanovanjske kasarne. To so velike hiše stanovanj, palače, a vsako stanovanje je vendarle ločeno zase, ima vse pritikline, ki spadajo v moderno stanovanje, vsa stanovanja so polna svetlobe in zraka. O iz takih stanovanj bo rastla zdrava delavska mladina. Delavska? Da, nikar naj ne misli kdo, da v teh palačah ni delavcev. Vanje se vseljujejo sami delavci in uradniki, sam mestni proletariat, ki se je doslej stiskal po predmestnih kotanjah in barakah ter po nezdravih beznicah. In poleg tega — vsega taka palača ima lepo dvorišče za otroke, na dvorišču so igrišča, bazeni, kopališča, klopi, pesek za igranje dece itd. Fasade so okrašene s sohami, veže so poslikane s freskami, o tudi umetnost so poklicali, da okrasi stanovanja za maso in da priskoči in pomaga stanovanjski kulturi do popolnosti. Najbednejši postanejo v takih stanovanjih vsaj malo bogati — z zadovoljstvom zdravja!

O tem, kako so ta stanovanja zgrajena, kakšnih načel so se držali pri tem, o načrtih dunajske rdeče občine bomo priobčili kesneje bolj izčrpen članek. Zato, da bi maloverneži postali verni. In da dokažemo, da zna tudi delavstvo voditi javne ustanove in oblasti.

Za danes pa priobčujemo dvoje slik dveh novih stanovanjskih hiš dunajske občine. Sliki pač najbolje ilustrirata resničnost trditev onih, ki so obiskali letos Dunaj in so pohvalno omenjali stanovanjske palače dunajske občine, ki jo vodijo socialisti s socialistom-županom Seitzom na čelu.

Da, da — je že tako! Dunaj, nekdaj sedež katoliške dinastije Habsburžanov je postal po prevratu, ko je izpregovorilo ljudstvo v republiki, rdeč in je ostal rdeč in bo rdeč. Delo socialistov jamči za to. Pa naj tudi nekdanji verni oprode Habsburžanov pretakajo solze!

Stanovanjske hiše dunajske mestne občine z dvoriščem-igriščem za dece, na Sandleitnu, XVI. okraj mesta.

Stanovanjska hiša (tako zvani Schlesinger-Hof) dunajske mestne občine v XXI. okraju. V palači ima tudi svoje prostore prodajalna Dunajske velenakupne družbe avstrijskih konzumnih zadrug. Ta stanovanjska palača je bila otvorjena meseca avgusta 1930.

Posebnosti velikih mož

Znano je, da so jako redki genijalni ljudje, ki vedno lahko delajo in ustvarjajo, pa če so dobre ali pa slabe volje; navadno porabijo kakšno sredstvo, ki jih podžiga in spodbuja na delo.

O nemškem pesniku Schillerju pripovedujejo, da je imel posebno rad vonj gnilih jabolk. Zato jih je vedno imel nekaj v svoji miznici. Če je miznico odprl in mu je udarilo v nos po gnilih jabolkih, je lahko delal. Včasih pa je vtaknil svoje noge v mrzlo vodo, kar mu je baje tudi pospeševalo pesnikovanje.

Svoje posebnosti je imel tudi nemški pesnik Goethe. Pred delom je moral iti na sprehod, da je užival naravo, po sprehodu pa se je zaprl v sobo in delal. Nasprotje med naravo in zaprto sobo ga je baje vedno navdušilo za delo. Nikakor pa ni mogel trpeti, da bi kdo snažil pred njegovimi očmi svetilko.

Pesnik Wieland je zelo ljubil godbo. Med delom si je vedno žvižgal. Prav tak je bil tudi pesnik Bürger, ki pa si je žvižgal med delom same vesele pocestne popevke.

Viktor Hugo je silno ljubil nevihte in ob nevihtah je zasnoval svoja najboljša dela. Lord Byron pa je ljubil grobno tišino in črno barvo, po njegovih sobah pa je stalo vse polno kostnjakov. Rousseau pa se je silno bal teme in ni hotel za nobeno ceno ostati zvečer v temni sobi sam.

Na pesnika Leonida Andrejeva je zelo vplivalo brenčanje samovarja, Tolstega pa so veselile goreče sveče. Francoski dramatik Picard je najlažje delal v postelji, ravno tako tudi Mark Twain.

O Beethovenu je znano, da se je najrajše sprehajal v dežju in sveži vonj premočene zemlje ga je kar silil k ustvarjanju. Če je pa igral na klavirju, si je med igro polil roke z mrzlo vodo.

Skladatelj Salieri je skladal le, če je imel v ustih sladkorček. Sachiniju pa so morali mijavkati mačke, sicer ni mogel delati.

Državnik Talleyrand pa ni smel nič slišati o smrti. Če je kdo vpričo njega izgovoril besedo "smrt", Talleyrand ni mogel ves tisti dan nič več delati.

POROČILO RAZISKOVALCA WEGENERJA

(Nadaljevanje s 2. strani.)

Zato je nekoliko upravičena bojazen za raziskovalca in njegovo spremstvo. Če pa po drugi strani premislimo, da je prof. Wegener eden najbolj izkušenih polarnih raziskovalcev Greenlanda, ki je vrh vsega tudi zelo oprezen, pridemo do zaključka, da ni treba biti v skrbeh za grajskega meteorologa. Istega mnenja je tudi ravnatelj zavoda za Greenland v Kodanju Daugaard, ki veli, da je bojazen za življenje dr. Wegenerja izrodek preranega strahu.

Pomoč rudarjem

Katonah, N. Y: — Brookwood Labor College je odposlal dva zaboja obleke in večjo zalogo živil rudarjem v Ward, W. Va., ki so nedavno izvojevali stavko proti znižavanju mezde.

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini lep trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

Ivan Albreht:

NOVELA

Kadar me je povabil prijatelj profesor Dolinar na čaj, sem bil vselej iskreno vesel in sem se redno drage volje odzival njegovemu vabilu. Družba, ki se je shajala pri njem, je bila vedra in prijazna, dovolj izbrana in taka, da ni bilo človeku dolgčas, obenem pa brez tiste narejene umerjenosti, ki sili k marijonetstvu. Profesor Dolinar sam je bil še mlad, prijeten mož precej široke naobrazbe in prijaznega značaja, ki vsaj izven šolskega poslopja ni kazal nobene onih zoprnih potez, ki navadno spremljajo njegov stan. V svojo privatno zabavo se je mnogo pečal s telepatijo, hipnotizmom, špiritizmom in podobnimi nepojasnjenimi znanosti, o katerih je težko reči odločilno besedo. Pri vsej njegovi nehlinjeni odkritosti pa človek vendar ni mogel nikoli reči, kam izrazito meri njegovo naziranje. Enako je bilo nemogoče z gotovostjo ločiti v njegovem mnenju pristnost od okraskov. Ta okoliščina je odevala ves njegov značaj z neko posebno kopreno nejasnosti in zagonetnosti, ki pa nikakor ni odbijala, ampak vsled ostalih simpatičnih potez v značaju naravnost vabila. Zlasti ženski svet je cenil profesorja Dolinarja in je vedno iskal njegove družbe. Sicer je gotovo in jasno, da je k temu v obili meri pripomogel njegov lepi stas, pravilni obraz in pod močnimi črnimi obrvmi zagonetno zroče črne oči, vendar sem prepričan, da so imele v splošnem še več veljave preje navedene lastnosti. Bodisi že kakorkoli: gospa Dolinarjeva je imela svojega moža tako rada, kakor malokatera svojega. Bila je pri njem kakor magnetna igla pri kompasu in v skoro nerazumljivi udanosti je čutila vsak njegov drhtljaj, vsak še tako skriven gibljaj njegove duše. Gotovo tega ni doumela, ker po razumu svojemu možu ni bila enakorasla. Tudi obraz njen in stas ni bil ne lep in ne grd; nekaj tistega je bilo v obojem, čemur pravimo, da je vsakdanje, toda v krogu družine je zadobila ta vsakdanjost nekšen topel sijaj. Malenkostne, skoro brezpomembne pozornosti, ki jih je izkazovala možu ali pa tudi gostom, je znala izvesti s tako prisrčnostjo, da je vsakogar že v prvem srečanju z neminljivo vezjo priklenila nase. Zato je bil dom profesorja Dolinarja dom nekaljenega miru in zadovoljnosti.

Tisto popoldne sem bil torej zopet pri profesorju Dolinarju in čas nam je potekal nenavadno brzo. Razgovarjali smo se o možnosti samostojnega, zavestnega življenja duše po smrti telesa in mnenja so se križala v stoteri smeri. Ženske so v splošnem zagovarjale nazor o posmrtnem življenju in so ga mestoma z ognjevito strastjo branile zoper pomisleke moških, ki so hoteli samo v družbi s telesom dovršiti svoj višek, ko je povzel besedo slikar Borin, globok in resničen umetnik, in je začel trditi, da si on sploh ne more misliti življenja brez posmrtnosti. Sicer je razvijal svojo teorijo nejasno in samo kakor v slutnjah, vendar pa s takim nadihom ekstaze, da je potegnil ves krog za seboj. Damam so sijale oči in z lic jim je izginila vsa kri. Uprav pile in srkale so njegove besede vase in nekatere so kazale znake tiste plahe otopelosti v izrazu obraza, kakršni se pogostoma pojavijo pri ljudeh pred hipnotičnim spanjem. Slikar sam je strmel nekam v daljavo in vrhu čela, kjer pričenjajo lasje, so mu silile znojne kapljice iz kože.

Profesor Dolinar je ves čas pazno sledil razgovoru, ne da bi se bil sam količkaj vmešaval v debato. Od časa do časa mu je obkrožil ustna smehljaj, včasih so mu vzplamtele oči, sicer pa je bil mož miren in čisto kakor človek, ki opazuje kako stvar vestno, a brez posebnega zanimanja. Žena je spremljaja soproga z njej lastno prilagodljivostjo.

Ko je slikar končal, je pripomnil profesor:

Ker smo že na tem polju, naj še jaz povem malenkost iz svojega življenja. Opomniti pa moram takoj, da ni moj namen, nositi kakorkoli luč v to težavno vprašanje. Povedati hočem samo nekaj, kar bi v drugačnih okoliščinah in pod drugimi pogoji lahko pomenilo nekaj nezaslišanega. Sicer pa ne maram delati posebnih uvodov.

Dame so se zganile in nekaj nervoznega je napolnilo ozdušje. Slikar si je pogladil lase, nažgal cigareto in je, nenadoma postavljen na realna tla, dejal nekam brezbarvno:

"Čujmo!"

Vse ostalo je molčalo, profesor Dolinar pa je povzel:

— To je bilo v jeseni osemnajstega leta. Takrat sem bil živčno silno razdrapan in tako uničen, da sem bil prisiljen prositi za dopust. Začetkom septembra sem odšel z družino iz mesta v neko polplaninsko vas, ki slovi čez leto kot skromno, a prijetno letovišče, in sem se naselil tam s trdnim sklepom, da hočem živeti v popolnem miru in izrabiti čas dopusta samo v okrepitev zdravja. Toda komaj sem bival tam kakih dobrih štirinajst dni, sem se že seznanil z neko tamošnjo družino. Bila je to vdova s tremi otroci, izmed katerih je slovela najstarejša hči po svoji lepoti in še po raznih prikupljivist lastnostih daleč tam okrog. Sicer pa podrobnosti ne spadajo sem. S tisto družino, oziroma z najstarejšo hčerko Martino smo se seznanili čisto slučajno. Naša mala se je igrala zunaj nekje, pa je padla in si je pošteno razbila nos. Martina jo je dvignila in jo je prinesla k nam. Izza tistega dne smo bili znanci. Morda ne bi bilo imelo to nobenih posebnih posledic in bi se bila vez med nami prekinila, predno se je prav začela, da ni Martina imela dveh sposobnosti: igrala je spretno klavir in znala je preskrbeti tobak. Danes je to poslednje seveda smešno, v tistih dneh pa je bilo, zlasti na deželi, velikega pomena. Kajti jaz sem v zdravju in bolezni neločljiv prijatelj tobaka in sem precej neprijetno občutil pomanjkanje te rastline. Poleg tega se je izkazalo, da ime dekle skrbno vzgojo in je jako družabno bitje. Tako je bila Martina v onem času naša stalna in edina družabnica. Zlasti z mojo ženo sta si postali prav iskreni prijateljici.

Proti koncu septembra je nenadoma obolela. Izprva ni nihče mislil nič zlega, toda že čez teden dni je bolezen prevzela bolnico tako, da smo se vsi bali nevarnosti, le Martina sama je bila brez skrbi in se je smejala, kadar je ugledala preplašene obraze kraj postelje. Govorila je zelo mnogo, delala je bujne načrte za življenje in je bila sploh vedra in mestoma celo razposajena, samo sušila se je kakor list v jeseni in termometer je kazal včasih pri njej do štirideset stopinj toplote.

Morda je zapazil profesor Dolinar na kakem obrazu nejevoljo ali mogoče celo neprijetno razočaranje, mogoče je pa tudi, da je hotel le bolj zbrati svoje misli, ko se je prekinil.

— Stvar vam utegne morda biti nekoliko dolgočasna, gospoda, ker ste najbrže pričakovali kaj drugega, vendar sem moral seči tako daleč, ker je bilo vse bistveno potrebno. Ako dovolite, takoj nadaljujem?

(Konec jutri.)

"Tako se pouči zabite butce, in se jih izmodri! Tako jih pouči tudi ti in tepi jih z mojo lastno roko! Morda bi jih ubogi šlahčič še več skupil, da ni pokazal zajec, nakar je pustil Potocki Kondratovicza in je zasledoval žival.

Ubogi Kondratovicz si ni mogel razložiti, čemu ga je doletela ta nesreča. "Torej to je gosposka pravičnost," si je mislil, "sedaj pa dobim od magnata pravico šele pred božjo sodbo."

Zbruhnil je v jok in se peljal v Tulczynj k svojemu sorodniku, ki je služil pri Potockem kot hlevar. Tam je povedal, kar se je zgodilo, kako ga je Tridurski oropal in Potocki pretepel.

"Kaj misliš sedaj storiti?" ga je vprašal sorodnik.

"Kaj neki! Na svoje posestvo ne smem več upati — vrag ga vzemi. Ženo in otroke prepustim božji volji, jaz sam pa, če tudi propadem pri tem, bom posvetil temu vragu." — Bil je zdrav in mogel je vreči z eno roko tri take kot je bil Potocki.

"Ne jemlji si tega tako k srcu," mu je dejal sorodnik. "Ti ga boš še plačal, ker si tako žeňaš, brez tega. Jaz ti dam svet: Ali poznaš kapelo na robu parka?"

"Kako, da je ne bi poznal?" je odgovoril Kondratovicz tresoč se od veselja.

"Torej v to kapelo," je razložil, "gre Potocki vsako soboto preoblečen v beračа kesati se Mariji grehov celega tedna. — Jutri je sobota, in ako vstaneš zgodaj, ga lahko tam iztepeš, kakor sotnyka (poveljnik nad sto kozaki) v polju in lahko narediš ž njim kar se bo poljubilo tvoji duši."

Ko je Kondratovicz to slišal, je bil ko prerojen in že je vedel, kaj mu je storiti.

Ljudem je v veliko veselje pomagati svojim prijateljem, ki jih je zadela nesreča, še v večje veselje pa jim je, maščevati se nad močnim, sovražnikom. Meni se, da ga ne kaznujejo le za hudo, ki ga je povzročil njim, nego za vse trpljenje vseh ga kaznujejo.

Nič se ni zgodilo ono jutro, ko je že poiskal Kondratovicz bič in se podal v park h kapeli. Pol streljaja od nje oddaljen se je vlegel v grmovje, da bi spazil Potockega kakor maček miš. Komaj se je malo bolj zjasnilo, ko je začul Kondratovicz šumljanje. Glej, tu prihaja Potocki, strgan in posvaljkan v surovem kmečkem odelu in z beraško malho. Kondratovicz je zadrževal sapo in ni trenil z očesom. Videl je, kako je vstopil Potocki v kapelo in pričel moliti. Sedaj se je vlegel z razpetimi rokami ko živ križ, sedaj se je trkal s pestmi na prsa, sedaj je zopet dvignil roke kvišku, ko da bi hotel živ v nebo.

Kondratovicz se je dvignil tresoč se, tako ga je zajelo maščevanje. Pustil je Potockega, da je nekoliko pomolil, nato je vstopil v kapelo, se nekaj krat priklonil in pričel glasno moliti:

"Sveta Mati!" je dejal, a mislil pri tem na nekaj drugega, "daj vso srečo, zdravje, radost in dolgo življenje našemu gospodarju pregladorodju gospodu Potockemu, zato da je nas naučil, butce zabite, in nas privedel do pameti. Naj vlada on in njegovi otroci nad nami do konca sveta!"

(Konec prihodnjič.)

"Soseda, ali ste minuli teden na radiu poslušali koncert filharmoničnega društva?"

"Poslušala sem neki koncert, toda harmonike ni bilo vmes."

•

"Že tedne visi pajčevina v onemle kotu, Francka; zakaj je ne ometete?"

"Oh, kdo pa si je mislil, da je to pajčevina! Menila sem, da spada ta mreža tudi k radiu."

Sodnik: "Ali niste mislili na svoje uboge starše, ko ste šli krast?"

Obtoženec: "Ne, gospod sodnik, ker tudi oni niso nikoli delili z menoj."

•

"Od danes naprej boste za poizkusnjo upravljali blagajno za poštne pristojbine", je rekel šef praktikantu. "In če boste kdaj nad čem v dvomu, tedaj poezite samo na knjižno polico. Tam je — kazenski zakonik!

Imena, ki so postala pojmi

Stevilo besed, ki prihajajo od lastnih imen, je mnogo večje kakor si to navadno mislimo.

Vsak ve, kaj je "sandwich", malokdo pa ve, da so dobili taki kruhki svoje ime po lordu Sandwichu, ki je tako strastno kvartal, da še za obed ali za večerjo ni imel časa in je bil zadovoljen le s koščki kruha, katere so mu obložili z različnimi obložki.

Ženske in otroci, pa tudi sladkosnedi moški dobro poznajo tisto sladkarijo, ki ji pravijo "praline". Ta sladkarija se imenuje tako po francoskem maršalu Duplessis-Pralin-u, ki je umrl že l. 1675. Ta mož je nekoč naročil svojemu kuharju, naj mu napravi kakšno novo sladko jed in kuhar mu je res napravil to, kar imenujemo danes "praline".

Ljudje pravijo, da je za prehlajenje odlično zdravilo grog (vroče žganje). Ne ve pa vsak, da je dobila ta pijača svoje ime po angleškem admiralu, ki mu je prvemu prišlo na misel, da je dajal svojim pomorščakom namesto samega ruma mešanico ruma in posladkane vroče vode. Ta pijača je bila pomorščakom tako všeč, da so jo imenovali po njenem iznajditelju.

"Browning" - revolver ima svoje ime po svojem iznajditelju, Amerikancu Browningu, rojen leta 1855. Dum-dum-krogle pa imajo svoje ime po tvornici Dum-dum pri Kalkuti, kjer so jih najprej izdelovali. Po svojih iznajditeljih je dobila svoje ime tudi cela vrsta pušk, revolverjev, topov itd. (Mannlicher, Mauser, Škoda, Krupp). Najmodernejše orožje, tank, je dobilo ime po iznajditelju Tomažu Tanku, šrapnele pa je iznašel angleški polkovnik Shrapnell. Danes imenujemo vsak izstrelek iz topa, ki se v zraku razleti, šrapnel, ne da bi mislili pri tem na polkovnika Shrapnella.

Tudi znanost si je prisvojila mnogo pojmov po imenih učenjakov. Danes vsak ve, kaj je "volt" (električna mera). Beseda pa prihaja od "Volta", slavnega fizika, ki je položil temelj današnji elektrotehniki. Take označbe so še "ampre", "rentgenizirati" in "rentgen" — po slavnem fiziku Roentgenu, ki je do tedaj nevidne žarke odkril.

Mnogo ljudi stanuje v podstrešnih sobah ali v "manzardah". France Mansard pa je bil prvi stavbenik v Parizu, ki je začel zidati podstrešne sobe. Lične ženske torbice ali "pompadure" pa imajo svoje ime od prijateljice francoskega kralja Ludvika XV. markize Pompadour.

Tkanina, ki ji pravimo "batist" je dobila svoje ime po tkalcu iz 14. stoletja Baptistu Chambreu, "til" pa se imenuje tako po mestu Tulle.

Danes jako dobro znano godalo "saksofon" se imenuje tako po svojem iznajditelju Adolfu Saxu, "nikotin" pa nas spominja na francoskega diplomata Nicota, ki je prvi prinesel tobak na Francosko.

Za kratek čas

"S potrpežljivostjo in vztrajnostjo se na svetu lahko vse naredi."

"Nezmisel! Ali morebiti moreš s pomočjo potrpežljivosti in vztrajnosti nesti vodo v situ."

"Seveda lahko!"

"Sem zelo radoveden, kako."

"Treba je le, da potrpežljivo in vztrajno čakam na trenotek, ko bo voda zmrznila."

•

"Katera pa je tvoja žena — tista, ki sedi na desni tistega strašila, ali tista na levi?"

"Tista v sredi med obema!"

•

Brvar: "Koliko časa pa je bila Suzana zaposlena v pisarni?"

Mrvar: "Sodeč po traku njenega pisalnega stroja, najmanj trideset let."

•

Potnik prihiti zjutraj ob pol sedmih čisto brez sape na kolodvor neke male lokalne železnice in, vpraša postajnega načelnika, če je še čas za vlak v H.

"Potem vam pa ni bilo treba tako teči, je še dovolj časa."

"Hvala Bogu, bal sem se že, da bom zamudil. Kdaj pa odpelje vlak?"

"Jutri zjutraj ob 6.25."

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (Nov. 30, 1930) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljen, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljen vsled napačnega naslova, pišite nazaj dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je $6.00 in za pol leta pa $3.00. Člani SNPJ doplačajo $4.80 za leto, za pol leta $2.40.

Za mesto Chicago in Cicero za leto $7.50, pol leta $3.75, za člane $6.30.

Za Evropo stane za pol leta $4.50, za vse leto pa $9.00.

Tednik stane za Evropo $1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Mladinski List stane za celo leto $1.20.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

Upravništvo "PROSVETA"
2657 S. Lawndale Ave., Chicago

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

NAROČITE SI DNEVNIK "PROSVETA"

Cenjeni brat (sestra) S. N. P. Jednote!

Po sklepu 9. redne konvencije se sedaj lahko naroči na list Prosveta in prištoje eden, dva ali tri člane iz ene družine in iz enega naslova k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Mi prištejemo enega, dva ali tri člane iz ene družine k eni naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je skoro v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Torej sedaj imate priliko, da se tudi Vi naročite na dnevnik Prosveta. Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Cicero in Chicago je	$7.50
1 tednik in	4.80	1 tednik in	6.30
2 tednika in	2.60	2 tednika in	5.10
3 tednike in	2.40	3 tednike in	3.90

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaše lastnine.

Pojasnilo:—Vsakaj kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotične vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo zaključi datum za to vsoto naročnine.

Prosveta, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za Prosveto vsoto $.....

Ime ..... Čl. društva št.....

Naslov .....

Mesto ..... Država.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

Ime ..... Čl. društva št.....

Ime ..... Čl. društva št.....

Aleksa Storženko:

ŠIVANKA

Nekdaj so živeli v Ukrajini ljudje, ki niso priznali nobene oblasti. Vsak od teh je smatral v višje postavljenem svojega sovražnika, v sebi enakovrednem pa svojega bratca; in v tej enakosti je častil sebe in svojo samostojnost. Vse manj imenitne od sebe pa je imel za živali, prah in gnoj.

Ti ljudje so bili ukrajinski magnatje. Povedati vam hočem o Potockem, ki je živel nekdaj v Tulczynju. Bil je neusmiljen do svojih podložnih, posebno pa do judov.

Tako je narisal vraga kot črnega mačka na steno in prisilil s korobačem juda, da je metal v sliko kamenčke, katere je pustil močno segreti v peči. Komaj je jud prijel kamenček, je zavpil: "Aj, aj!" Uboga para si je ožgal prste. Pa moral je vreči kamenček, in če ni zadel, so ga pretepli, če je zadel, pa tudi, ker je trpinčil črnega mačka. Drugič je dal judu cekin, da je zaklical sredi polja: Ku-ku! in ga nato ustrelil. Rekel je: mislil sem, da je bila kukavica, pa sem streljal. Jud pa ni bil njegov podanik, nego od njegovega soseda. In ko se mu je ta pritožil, mu je poslal cel voz judov, povezanih kot snope s pismom: "Ne jezi se golobček, za enega ti jih pošiljam celo kopico."

Večkrat se je zgodilo, da je dal zažgati celo vas, da je mogel videti v jesenskih večerih pot v svojo palačo.

Drugikrat je hotel zavesti lepo, mlado gospo. Ker se mu pa ni udala, jo je velel naslikati laškemu slikarju in je nato rekel: "Glej, še tvoji potomci bodo videli, kako si bila lepa, tega pa ne prenesem, da bi te kdo drugi imel razen mene," nato jo je ustrelil v srce.

No in sedaj poslušajte še povest o šivanki, gotovo je ne boste imeli za laž.

Torej poslušajte!

Nekaj milj od Tulvzynja, blizu enega Potockijevih posestev, je živel bolj ubog kot bogat šlahčič, gospod Kondratovicz. Imel je nekaj oralov zemlje, pridno je delal in Bogu hvala, ni mu bilo treba nikogar prositi kruha. Tu se je pa zameril ekonomu Potockijevega posestva, gospodu Tridirskijemu (vsak ekonom je hotel biti enak Potockemu), ki ga je zapodil iz njegove hiše. Kam naj gre sedaj ubog šlahčič? Šel je v Tulczynj k samemu gospodu Potockemu, da se mu preda na milošt in nemilost. Ni bil pa še na pol poti do Tulczynja, ko je ugledal kočijo Potockega. On sam je jezdil spredaj in za njim eskadron vojakov-kozakov, lovskih paznikov, konjskih hlapcev in ljudi s psi.

Kondratovicz se je zelo razveselil, ko je ugledal Potockega: "Sam Bog mi ga pošilja," si je mislil, "morda me bo milostljivo poslušal in mi velel dati nazaj moje ugrabljeno premoženje." Ustavil je svojega konja, potegnil čepico z glave, pa ni se upal približati hetmanu, dokler ni Potocki sam vzpodbodel svojega konja in prišel k njemu.

"Kdo si ti," je vprašal Potocki.

"Šlahčič sem, vaše preblagorodje, gospod."

"In imaš ti šivanko?" je zopet vprašal Potocki.

Kondratovicz je odprl oči in buljil vanj in ni vedel, kaj naj bi odgovoril.

"Imaš iglo, pes, lump?" je zagrmel nanj Potocki in namršil obrvi ves rdeč v obraz; že je bil jezen, tako hitro je zavojeval vsaj njegovo srce.

"Ne, vaše preblagorodje," je odgovoril Kondratovicz.

"Ne?!" je zavpil Potocki in zaškripal z zobmi.

"Poglej sem," je dejal in pokazal v rokavu skrito iglo s sukancem, kot jo imajo krojači. "Poglej sem, jaz, grof Potocki, kraljevi hetman, gospod nad gospodi, ki imam sto gradov — jaz imam iglo, da si zašijem ako se mi kaj strga, in ti lopov, cigan, bregešar, ti je nimaš? Hej mladci, ustrojite mu kožo!

In peklenski krvniki mu niso pustili spregovoriti besede, potegnili so božjega služabnika raz konja in obdelavali so ga s korobači. Potocki pa je stal poleg in govoril:

Tiskarna S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA